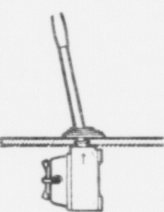

PIASTIMO

Hondlensi-
pumpur

Handilsvirkid
Hoer
postboks 1117
3800 Tórshavn

**MYNT-
VASK**

Jónas
Broncksgøta 34

Opið: kl. 7-21
leygardag: 7-18

KJARTAN
DALSGAARD

**TAGGAR
UMBODS
SQA**

TELEFON 15222

**Fylg við,
hvat hendir
— les
SOSIALIN**

LYDEX

ÚTSTOYT
til flestu bílar
á goymslu

LYDEX

Minst líka gott
sum originalt

Andreas M. Andreassen
Bøgøta 16, tlf. 13816

Karl Marx i dagens Danmark

Rithøvundurin Hans Lyngby Jepsen um-
mælir nakað av tí sum er komið út í ár í sam-
band við 100 ára dagin fyri deyða Marx
(Greinin hevur staðið í politiska tíðarritinum
hjá danska sosialdemokratinum Ny Politik)

sjónarmið

Ídag

Hans Lyngby Jepsen, rithøvundi

Erling Olsen, som skrev »Den bar-
berede Marx«, var ikke alene om at
skære skægget af den gamle profet
og putte det i postkassen og sende til
en stationsby i Sibirien, hvor en eller
anden tovarshit stadig kan bruge
det ved højtidelige lejligheder.

Det er ikke blot Danmark, men
hele det internationale kulturmiljø,
der bugter sig i bakke-dal. Det går op
og ned med interessen for Marx.
Hvis vi holder os til Danmark, er
bøger af Marx og Engels oversat til
dansk og udgivet især i tre perioder, i
1880'erne, i 1930'erne og i 1960-
1970'erne. I den sidste periode kom
hans ungdomsskrifter (v. Villy
Sørensen), Kapitalen i 11 bd. (på
Rodos), Grundrids (på to forlag) og
meget andet. Det var et boom som
satte spor. Aldrig er der blandt intel-
lektuelle — efter det store forbillede
— skrevet så meget på så jammer-
ligt, omstændeligt og klidfyldt
sprog. Lige til at parodiære.

Men så kom reaktionen, bogstave-
lig talt. I Frankrig svang Marx-
kritikerne sig i trapez som de ny filo-
soffer. Senere fandt man ud af, at der
ikke var meget nyt i den filosofi. Det
meste var tidligere sagt, bl.a. af soci-
aldemokrater. I Danmark drog epi-
gonerne af sted med fransk tornyster
og vandrede ind i spalterne i Berling-
ske Tidende og Aktuelt. Det var
mere muntret end oplysende. Be-
grebet munkemarxister gik i ord-
bogen, skønt det er et magert ud-
tryk: Munk er trinde mænd, der
dyrker urter og læser bøger og laver
likør. De er ikke de værste, man har.

Brand i tænkernes

Ifølge reaktionen er først og frem-
mest dagens marxister nogle
politiske bisser, dernæst i tur og ord-
en naturligvis Marx selv. Det var jo
ham, der fandt på det. Bernard-Henri
Lévy angreb i »Det menneskelige
barbari« (forl. Centrum 1979) social-
ismen, »dette kompleks af tro og af-
guder«, og André Glucksmann
gjorde i »Herretænkernes« (forl. i
Haarby 1978) op med hele den tyske
filosofi, Fichte, Hegel, Marx og
Nietzsche. Ingen glemte, de fleste
nævnte. De to franske forfattere var
»frafaldne« efter mai 1968. Ingen er
mere nikkertroende end konvertit-
ter. Kompagni omkring!

Fra sine senere leveår og til i dag
sætter Marx brand i tænkernes.
Erling Olsen meddeler ganske vist med
koldt vand og et stænk ironi i blodet,
at Socialdemokratiet har meget til-
overs for Marx, men ikke meget til
overs fra ham, han »var en bane-
brydende forsker og en formidabel
politisk igangsætter, men tiden er
ved at løbe fra hans analyser«, hvor-
for det er »på tide at overlade det

meste af det marxistiske arvegods til
den politiske antikvitetshandel.« —
Bedre end til skraldespanden er det
altså. Antikviteter er kommet i pris.

Men Marx er ikke sådan at tage
livet af, skønt han officielt erklæres
død og har været det i 100 år, han
stikker hovedet fram fra buskene
med skæg og hårpragt og det hele.
100-års-dagen er så god en grund
som nogen til at spørge om hans
betydning.

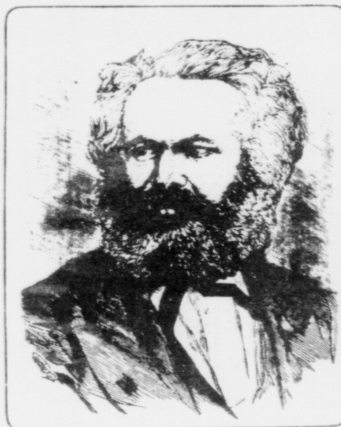
Det er rigtigt, hvad Erling Olsen
skriver, at 1970'ernes krise dårligt
kan forklares ved hjælp af den marx-
istiske kriseteori. Det er heller ikke
svært at vise, at Marx ikke siger
meget brugbart i sin arbejdsværdi-
lære, i kriseteorien i øvrigt eller i
stats- eller imperialismeteorien. Til-
bage bliver hans materialistiske
historieopfattelse, som adskillige
historikere i tre generationer har
bygget deres videnskab på.

Det bedste bevis på, hvor håbløse
visse Marx' teser er, får man ved at
læse de marxister, der ukritisk
trasker i hans fodspor i hans støvler.

Hvilken rolle

Der er — marxismens og dens
histories kompleksitet bragt i erin-
dring — god grund til at tage en dyb
indånding og spørge: Hvilken rolle
har Marx spillet i den danske ar-
bejderbevægelse? Det har SFAH
(Selskabet til Forskning i Arbejder-
bevægelsens Historie) gjort med
»Marx i Danmark«. SFAH er et priv-
værdist foretagende, som sammen
med ABA (Arbejderbev. s. Bibl. og
Arkiv) formidler viden til mange
søgende. Jeg har på fornemmelsen,
at socialdemokrater af den sætte type
finder begge foretagender lovlig
venstrevredne. Det er den sædvan-
lige angst, der stammer fra mistillid
til mennesker, her forskere, brugere.
Vi der søger ABA og støtter SFAH
kan godt vurdere selv.

Beklægt er det derfor, at ud-
givelsen »Marx i Danmark« ikke
indeholder stort om Marx i Dan-
mark. Det ses allerede af indholdsfor-
tegnelsen. Der er Engels-breve til
Louis Pio og en artikel om, hvad der
skete med Marx' manuskripter og
breve og bøger efter hans død, en
debat mellem A. C. Meyer og det
socialistiske ugeblad »Arbejderen«
og Engels og en artikel om Skandi-
navien og håndværkerkommuni-
sismen, altsammen interessant nok
men uden direkte relation til det
emne, bogens titel angiver. Sidst-
nævnte artikel giver bogen tyngde
og indeholder, i alt fald for mig, ny
oplysning om socialistiske strøm-
ninger og udlændsklubber og færen-
de svende så tidligt som i anden fjerde-
del af 1800-tallet.

Antydningen

At det er en rigtig intention at under-
søge Marx' historie og evt. aktuelle
betydning i Danmark, illustreres af
et foredrag af P. Knudsen, holdt i
Vodroflund 17. og 18. sept. 1892, og
to artikler, den første af Nina Bang
fra Tilskueren mai 1918, den anden af
Anker Jørgensen formodentlig af ny
date, fra den anden udgivelse i an-
ledning af 100-året, SOC's »... For-
en jer. Fra Pio til Anker«, en anto-
logi der spænder over godt og vel år-
hundredet. Det har endda iflg. redak-
teren Claus Larsen ikke været hen-
sigt med bogen at give »en samlet,
egentlig bedømmelse af Marx'
betydning for Det danske Social-
demokratis teori og praksis.« Men in-
direkte giver den det, i antydninger.

For den grundige og saglige parti-
sekretær P. Knudsen, hvis force var
organisationstalent, flid og statistik,
var Marx den tænker, der hævdede
socialismen fra utopi til videnskab,
fordi han nøjagtigt undersøgte »de
kræfter, der betinger samfundets
økonomiske udvikling« og påviser
»den vej, ad hvilken retfærdige sam-
fundstilstande kan nås.« Og så gen-
nemgik P. Knudsen de økonomiske
modeller hos Marx på en måde, så
næsten enhver kunne forstå dem.

For historikeren Nina Bang var det
Marx' materialistiske historieopfat-
telse og samfundsbeskrivelse, der
virkede »som en magnet, der ordnede
alle molekyler i mig.«

Også for hende var der inspiration
at hente i studiet af Marx, han var
ikke blot en tænker, en videnskabs-
mand, men en seer der forudså, at
fremtidens kamp ville komme til at
stå mellem »bourgeois og proletari-
at«.

Lynet kølnet

Det er let og bagklogt i dag at gøre
sig til gode over naiviteten i nogle af
de tanker, P. Knudsen og Nina Bang
bragte til torvs, men det er umuligt
at negligere den begejstring — eller
skal vi nøjes med at sige glæde eller
tilfredsstillelse, der passer bedre til
P. Knudsens tørre temperament —
som formidledes til tilhørerne og læ-
serne ved omtalen af Marx' tanker.
Han betød noget. Det var Marx mere
end nogen anden — mere end Proud-
hon eller andre socialistiske eller
anarkistiske tænkere — der stod fæ-
der til de socialistiske tanker og
ideer, der blev dominerende i Skandi-
navien. Men vanlig socialdemo-
kratisk pragmatisk sans tog man,
hvad man kunne bruge og lod resten
ligge.

I dag er synet på Marx kølnet af
den historiske afstand, af de fejl-

tagelser og forbyrder, der er sket i
hans navn, af de uendelige hovedløse
diskussioner om hans tanker, i dag er
der plads for den nøgterne vurdering
som værkerne opfordrer til, og som
Anker Jørgensen lægger op til med
sin artikel »Karl Marx er ikke død«.
— »Men de fleste af hans analytikere
lider af den skavank, at de bedømmer
ham i forhold til den tid, de selv lever
i. Og det er ikke rimeligt. Alting skal
naturligvis bedømmes i forhold til
den tid, da det blev skabt.«

Indenfor dette åremål, fra P. Knud-
sens tale i 1892 til hans efterfølgers
artikel af fornylig, afslores ænd-
ringen i holdningen til Marx. Lad os
få sat Marx på plads — på netop den
plads der tilkommer ham. En fornem
plads blandt tænkere, økonomer,
historikere, seere, humanister. Hans
betydning blev så enorm, at det er et
åbent spørgsmål om nogen anden fik
en større. Hans navn er endnu så
varmt, at han virker som rød fane og
fakkel og fyrværkeri på folk fra flere
fløje. Det skal godskrives ham. Han
er immer aktuel.

I Øst er han kanoniseret, mumi-
ficeret, stedt til hvile i et ideologisk
mausoleum og uvirkeliggjort. I Vest
har vi friheden til at gøre regnestyk-
ker op uden faciliteter. Den dækkende
bog om »Marx i Danmark« er ikke
skrevet, den ligger og venter på at en
eller anden kompetent vil tage op-
gaven op.

Han ville frihed

Vil man skaffe sig en fornemmelse af,
hvilken personlig rolle Marx kan
spille for det enkelte menneske, bør
man læse Erich Fromm's »Hinsides
illusionens lænker«. Kolde hjerner
bedømmer Marx på hans teoris
holdbarhed, men »Den marxistiske
teori var«, skriver Fromm, »ligesom
den socialistiske bevægelse, radikal
og humanistisk... Menneskets fri-
gørelse for økonomiske vilkårs kvæl-
ertag, der hindrede dets fulde ud-
foldelse, var målet for alle Marx'
teorier og bestræbelser.« Han ville
frihed, ikke tvang. Han ville fri-
gørelse, ikke kommunismens aske-
tiske konformitet.

»Marx i Danmark. Historiske bi-
drag« (198 s., SFAH Skriftserie nr.
14).

»... Foren jer! Fra Pio til Anker.
Om Karl Marx i anledning af 100-års-
dagen for hans død« (118 s. ill. af
Hans Lolliesgaard. Forlaget SOC).

Erich Fromm: »Hinsides illu-
sionens lænker. Møde med Marx og
Freud« (Hans Reitzel, 155 s. 2. opl.
1983).

PS. Hvad Marx kan bruges til,
fremgår af et hveranden-månedssblad
»Socialistisk Information. Revoluti-
onært marxistisk tidsskrift«
(Vinhusgade 13, Næstved), hvis
sidste fire numre er indsendt til an-
meldelse. Det meste af stoffet er
overbevisende ud fra forudsætnin-
gerne, men tildels uforståeligt uden
dem. Andet er overraskende af den
ene eller anden grund, f.eks. af mis-
forstået troskab mod kirkefædrene
eller af selvovervurderende tillid til
egen tros gennemslagskraft. Som
eksempel på det sidste siger Klavs
Birkholm, medlem af VS's hovedbe-
styrelse:

»Jeg mener, at den socialistiske
revolution, som vi er i stand til at
genneføre her i de højtudviklede,
højindustrielle samfund med
parlamentarisk tradition, med højt
uddannelsesniveau i befolkningen,
med højt udviklede elektroniske
medier o.s.v. — det er en revolution,
hvor befolkningens flertal umiddel-
bart tager magten og umiddelbart
knuser eller ødelægger den eksis-
terende type borgerlige stat.«

Som den amerikanske forfatter
Paul Bowles skrev: »Let it Come
Down«. Dansk titel: Lad Himlen
falde. Eller frit oversat: Lad os få det
overstået! Hvad dølen nøler i efter?